

DOOR HET LICHT

Eerder verschenen in de WARE GROOTTE-reeks

Hallo muur (proloog) 2015

Erik Jan Harmens

Door het licht

WARE GROOTTE-reeks: deel I

Lebowski Publishers, Amsterdam 2018

© Erik Jan Harmens, 2018
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2018
Omslagontwerp: Riesenkind, 's-Hertogenbosch
Auteursfoto: Oscar van Beest
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 4391 6
ISBN 978 90 488 4392 3 (e-book)
NUR 301

www.lebowskipublishers.nl
www.erikjanharmens.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv
Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Voor Lotte

When you come here, could you stay with me a while?

Richard Swift

WARE GROOTTE

Ik leefde in het donker. Nu in het licht. Vaak sluit ik mijn ogen, omdat alles zo helder is. Het donker ken ik. Ik wankel door de straten van de stad, zie mensen met geblurde gezichten, open mijn mond richting hemel en huil: *Awooooooooooooo!*

In het licht wankel ik niet, ik sta. Zie ieders gelaat, inclusief littekens en oneffenheden. Nooit huil ik naar de maan, want die is uit zicht. Ik lig in bed met de gordijnen dicht.

Toen ik nog dronk, werd ik vaak wakker met een trilplaat in mijn hoofd en wilde ik de tijd terugdraaien, zodat ik al na mijn derde glas zou zijn gestopt in plaats van dat ik er nog drie (en nog eens drie en nog eens drie) mijn keelgat in zou hebben gegoten. Omdat het niet kan, de tijd terugdraaien, herpakte ik me en ging de spijt over in een voornemen: vandaag minder drinken. Door het voornemen voelde ik me beter over mezelf, vervuld van optimisme stond ik op. Zodra de kater was gaan liggen ging ik weer aan de boemel, het voornemen was dun als een pannenkoek geweest.

Ik knipperde met mijn ogen en vond mezelf terug in een café. Hoe was ik hier gekomen? De vloer bewoog, daarom hield ik me vast aan de muur, zong een mij onbekende jarige net zo lang toe tot ie iets voor me bestelde. Als dank liet ik een boer in zijn gezicht, die rook naar poep, alsof het deurtje tussen mijn strottenhoofd en

darmstelsel was opengezet. ‘Gatverdamme,’ riep het feestvarken, een tel later was ie het voorval al vergeten.

Als ik, in dat donker, de haren van een meisje streelde dat met haar voorhoofd op het mijne bijkwam van eindeloos lang paardje-rijden, woezelde ik het ene zoethoudertje na het andere in haar oortje. ‘Knijp eens in mijn arm,’ hijgde ze, ‘ik heb het gevoel dat ik droom.’ Mijn beloftes waren aanlokkelijk, maar op zich niet wáár, alleen dat wist zij op dat moment nog niet en zelf ging ik er ook in op. Fantasie en werkelijkheid werden uitwisselbaar. Op de vraag: ‘Wat *is*?’ was op dat moment het antwoord: ‘Onze liefde. Onze liefde *is*.’ De liefde was niet echt, maar het voelde als echt, hoewel er ook iets broeide.

Nu ik niet meer drink en in het licht leef, is het antwoord op de vraag: ‘Wat *is*?’ hetzelfde als toen ik nog zoethoudertjes in oortjes woezelde: ‘Wat *is*, is onze liefde.’ Alleen is het deze keer wáár. Er broeit niets meer. Alles is echt: wat is, *is*.

Toen ik aan dit boek begon, waren mijn uitgever en ik het erover eens dat het geen vervolg mocht zijn op mijn meest succesvolle boek tot nu toe, *Hallo muur*. Dit om te voorkomen dat mensen zouden denken dat ik uit commerciële overwegingen uit hetzelfde vaatje ga tappen. Als journalisten zouden vragen of dit *Hallo muur 2* was, zou ik nee schudden en minzaam lachen, alsof ik boven de materie stond. Ik zou ook proberen niet te veel meer te schrijven over hoe ik ben gestopt met drinken, want daar ging *Hallo muur* al over en mensen worden daar op een gegeven moment wel een beetje moe van. ‘Schrijf je nou nog steeds over alcohol?’ zeggen ze dan, alsof je tegen een weduwe zegt: ‘Ben je nou nog steeds verdrietig dat je man zo en zo lang geleden in de houthakselaar is gevallen?’

Het zou pas interessant worden als ik een terugval zou hebben gehad en met hangende pootjes verslag zou doen van de acht kopstootjes Duvel-oude jenever die ik in een paar uur tijd had weten weg te tikken. Maar ik val niet terug. Niet drinken is voor mij soms heel lastig, maar uiteindelijk te doen, omdat ik *nul* snap. Als we nul afspreken, is het nul. Honderd snap ik ook. Alles tussen de nul en de honderd vind ik ingewikkeld.

Het wordt wazig als ik elke dag *iets* mag drinken. Elke dag een glaasje: hoe breed en hoe diep is dat glas dan, tot hoe ver vullen we het en met wát? Wat zou kunnen werken is: elke avond voor het slapen 35 milliliter cognac. Daar gebruiken we dan ook echt een schenkmaatje voor. Daarna tanden poetsen, naar bed, dromend van nog eens (en nog eens en nog eens) 35 milliliter.

Het zou kunnen werken, maar nul is makkelijker. Pakt iemand een schenkmaatje voor de cognac, dan zeg ik: 'Nee, dank je, ik drink niet,' en roer in mijn thee. In gedachten voel ik het dan wel mijn keel in glijden, die cognac, en terwijl het glijdt daal ik weer af in de kolenmijn. Maar dan spreek ik mezelf toe: dit is niet het donker waarin ik ooit leefde, maar een *herinnering* eraan. Die herinnering wordt als een tegendoelpunt herhaald en herhaald, waarmee ze steeds dieper in me binnendringt, maar daar wordt het verleden nog altijd geen heden van. Hoe aanwezig het ook voelt, het *is* niet.

We spraken af dat ik, in plaats van weer de hele tijd te emmeren over hoe ik gestopt ben met drinken, in dit boek zou schrijven over hoe het is om nuchter te leven. Zonder roes en zonder kater. Zonder verdoving, aangedikt verdriet, loze beloftes. Zonder lachkicks, onnavolgbare misverstanden, black-outs. Ik zou schrijven over hoe het is om te leven met wat *is*. Niet in het donker, maar in het licht.

Natuurlijk met het levensgrote risico op vage spirituele kakregels over hoe ik mezelf heb gevonden, het duister heb overwonnen, maar die regels heb ik allemaal verwijderd (hoop ik).

Mijn uitgever wilde als titel: *Het boek van het licht*, maar daar ben ik vóór gaan liggen. Ik stelde voor het boek helemaal geen titel te geven, maar dat heeft hij mij weer uit het hoofd gepraat. Een poosje was de titel één woord: *Licht*. Mensen zouden niet bij de kassa hoeven te vragen naar 'dat ene boek, ik weet niet, iets met licht'. Ze konden gewoon zeggen: 'Ik wil graag het boek *Licht*.' Of nog beter: 'Ik ben op zoek naar *Licht*.' En dan, na een korte pauze: 'Dat is een boek.' Maar uiteindelijk vonden we één woord als titel toch te generiek en werd het: *Door het licht*. Omdat waar ik nu leef, in het licht, het tegenovergestelde is van waar ik eerder was, in het donker. Uiteindelijk wil ik niet leven in iets wat het tegenovergestelde is van iets anders. Bovendien is het licht vaak zo fel, dat ik mijn handen voor mijn ogen moet houden. Dan vlucht ik naar waar het minder fel is. De schemer daar herinnert me aan het donker van vroeger, maar het is maar net een gradatie donkerder dan het licht, het is niet het donker zelf.

Mocht de boekhandelaar vragen of dit een roman is, antwoord dan bevestigend, zoals je ook zult knikken als de groenteboer bij het afrekenen van je trosje bananen vraagt: 'Is dit fruit?' Benadruk dat *Door het licht* geen spiritueel boek is. Word je dat gevraagd, of het een spiritueel boek is, schud dan het hoofd zoals je zou doen wanneer iemand wil weten of je graag dingen in je kont stopt. Ik heb niets tegen spiritualiteit, wel tegen spirituele mensen. Sowieso wantrouw ik iedereen die met een lach op het gezicht op mij afstapt. Wegwezen of ik druk mijn voet op je strottenhoofd, straal ik dan uit.

Terwijl ik dit tik zit jij drie meter van me vandaan ook iets te tikken, misschien wel iets over mij. Ik zal over jou schrijven, maar je identiteit niet onthullen, hoewel een bezoekje aan mijn Instagram-account voldoende is om die te achterhalen. Moeten ze wel flink scrollen, ik heb maar één posting over ons laten staan. De rest is weg. Je bent geen content, je bent mijn liefste.

Toen ik stopte met drinken begon ik weer te voelen. Niet meteen, ik moest eerst een beetje opstarten. Ik was voelen, als gevolg van het gebrek eraan, ook gaan idealiseren, waardoor ik iets probeerde terug te krijgen wat ik nooit had bezeten.

Er is ook een technische kant van de zaak: ik voel op een andere manier, mijn hersenen werken anders dan die van anderen. Ik zit in een spectrum, net als mijn opa, al bestond zoiets in zijn tijd nog niet. Mijn zoon zit er ook in. Wat voor een spectrum het is en waar ik precies in dat spectrum zit, ik weet het niet. Ik heb het niet verder laten onderzoeken, wentel me in het luchtledige. Zeggen dat je in een spectrum zit is overigens net zoiets als zeggen: 'Ik ben in Azië.' Je weet wel iets, maar eigenlijk nog niets.

Ik schreef na *Hallo muur* (mijn meest succesvolle boek tot nu toe) een roman over een man die gevoelig was voor prikkels. Hij had *het*. Wat *het* is zeg ik niet. Ik wil ook niet zeggen waarom niet. In tegenstelling tot wat veel mensen denken, zijn mensen die *het* hebben niet koel. Ze zijn alleen niet warm *op commando*, hebben soms even tijd nodig om op temperatuur te komen. Die tijd krijgen ze niet en daar wringt de schoen.

Ik baseerde hoe mijn hoofdpersoon dacht op hoe *ik* dacht. Literaire critici vonden zijn gedachtegangen ongeloofwaardig, zelfs karikaturaal, daarmee vonden ze *mij* ongeloofwaardig en karikaturaal. Ik droomde dat die critici voor het wegrijden in hun binnenspiegel

zouden kijken en mij zouden zien, plus m'n wurgstokjes. Ik dacht: dat mag ik niet denken, maar daarmee verdween de fantasie nog niet.

Of critici *Door het licht* ongelooftwaardig, zelfs karikuraal vinden weet ik nu nog niet. Daarvoor moet het eerst naar de drukker. Mijn uitgever en ik wilden dat het boek op zichzelf zou staan (en sowieso géén vervolg zou zijn op *Hallo muur*, mijn meest succesvolle...), maar tijdens het hardlopen wist ik het ineens. Dat dingen niet los van elkaar staan. Dat niets van wat ik schrijf op zichzelf staat en dit boek ook niet, dat het onderdeel uitmaakt van een serie boeken. Die gaat de WARE GROOTTE-reeks heten, wist ik ook ineens tijdens het hardlopen. Ik moest nog vijf kilometer en had niets om het op te schrijven, dus prevelde ik in het ritme van mijn passen: 'Wa-re groot-te, wa-re groot-te.' Dat bleef ik doen tot ik thuis was.

Van de WARE GROOTTE-reeks, die zo heet omdat ik het heb bedacht, is *Hallo muur* de proloog. Dat was niet zo, het boek stond op zichzelf, maar omdat ik het opschrijf (en mijn redacteur er geen streep door heeft gezet) is het wáár. *Door het licht* is deel I. Los van gedichtenbundels (die niemand leest) zal ik misschien geen andere boeken meer schrijven. De rest van mijn leven werk ik hieraan. Mocht ik net als jij maar 62 worden, dan kan ik er met een beetje geluk nog, weet ik veel, zes delen achteraan schrijven. Misschien zeven. Ik zie voor me hoe ik op mijn sterfbed de hele meuk in lederen cassette in handen krijg gedrukt, bij wijze van grafgift.

Over twee jaar verschijnt een nieuw boek, dat weer een vervolg is op dit. Het een na het ander, zoals op elke fase een nieuwe volgt. Proloog, deel I, deel II, weer een deel erna. Zo zal het gaan, tenzij niemand geïnteresseerd is, mijn boeken nog niet eens een rimpeling in een vijver teweegbrengen. Wat ook kan, is dat ik het zelf zat word,

zin krijg om een ridderroman te schrijven of een whodunit. In dat geval bestond de WARE GROOTTE-reeks uit een proloog en een deel 1.

Ik zie mensen in een rij voor de kassa staan, ze vragen naar ‘dat nieuwe deel uit de WARE GROOTTE-reeks’. Ik zie het succes voor me, loop langs de rij wachtenden, ontbloot mijn tanden voor selfies, deel gevulde koeken uit. Ook zie ik het tegenovergestelde, de uitblijvende vraag, het smoren in de kiem, de doodgeboorte. Dan heb ik de titel van de serie (‘wa-re groot-te, wa-re groot-te’) voor niets onthouden tijdens het hardlopen, en daarna druipend van het zweet op een geeltje gekrabbeld. Moeiteloos zap ik weer naar de mogelijkheid van succes en weer naar die van falen. Succes, falen, succes, falen. Wat er van dit boek komt, hoe het zal vallen, weet ik nu nog niet. Wordt het groot? Blijft het klein? Hoe klein?

JANUSKOP

Een 42-jarige man in Kansas vond een tweekoppige slang. In de gratis ochtendkrant werd gesteld dat gemiddeld een op de tienduizend slangen tweekoppig is. Wie dat heeft onderzocht bleef onduidelijk. Een tweekoppige slang kan bijten, alleen moeten beide hoofden dan wel met elkaar samenwerken, dezelfde kant op willen. Dat zei de man uit Kansas, hoe hij dit weet wordt niet vermeld. Het is ook niet belangrijk, waar het om gaat is dat mensen in de snelbus zo'n bericht lezen en elkaar aanstoten: wist jij dat gemiddeld een op de tienduizend slangen tweekoppig is? In het voorbijgaan nemen ze bewust of onbewust de advertenties rond het artikel mee, wat in een notendop het verdienmodel is van gratis ochtendkranten.

Ik heb geen twee hoofden, ik heb er één. Daarmee leid ik één leven. Niet één en één ernaast, zoals vroeger een oude jenever naast een Duvel. Maar één, helder als water. Zie je me van de binnenkant, dan zeg je: organen, systemen en cellen. Zie je me vanbuiten, dan zeg je: Erik Jan Harmens.

Ik sta 's ochtends op zonder kater. Er is niets om spijt van te hebben, ik hoef me nergens voor te verontschuldigen. Ik doe wat iedereen doet, wat al mijn burens doen: ontbijten, koffiedrinken, op de wc zitten, douchen, werken. Aan het einde van de middag ben ik moe, ga misschien wel even horizontaal. Als ik op de bank lig, denk

ik soms dat iemand op het balkon staat. Ik durf het niet te checken, huiver bij de gedachte aan oogcontact.

Hier in het licht gebeurt niets, of bijna niets, onoorbaars. Er zijn plotselinge angstdromen, die ik niet aan de grote klok hang. Soms lieg ik tegen de collectant op straat dat ik al lid ben of laat ik een vlieg creperen die ik schampte met de krant. Soms masturbeer ik en heb ik tien minuten later een zakelijke afspraak en geef ik met diezelfde hand een hand. Die dingen die in het geniep gebeuren, vormen geen tweede leven: het zijn huis-, tuin- en keukengeheimen, ze vormen geen parallel universum.

Toen ik nog dronk, was ik een brave accountant die 's nachts lichamen in z'n vrieskist propt. Ik leefde van voren in het licht, van achteren in het donker. Elk gevoel dat doordrong in mijn januskop werd door de alcohol eerst versterkt, daarna weggevaagd. Ik was een romp, een kop en ledematen. Nu ben ik meer dan die som der delen, al kleeft waar ik vandaan kom soms nog aan me, als deeg aan je vingers na het kneden.

Ik kan niet geloven hoe goed ik was in twee levens leiden. Ik vind één leven leiden zoveel moeilijker, terwijl dat de helft makkelijker zou moeten zijn. Wat goed voelt is dat ik steeds weet wat ik nu doe (en ook wat ik nú doe, een halve tel na daarnet). En ook dat ik me steeds herinner wat ik gisteren heb gedaan, van minuut tot minuut. Ik doe iets en ik herinner het me.

ONESIE

Toen ik nog dronk, wachtte ik elke dag op het einde van de kater. Schaamte creëerde naast de eigenlijke een tweede. Had ik whisky op, dan was de kater het ergst, terwijl ik de single malt op het moment van inname nog zo lief had gehad. Whisky maakt haar belofte altijd waar, in tegenstelling tot vrienden van vroeger, ratten die me ver-raadden, bazelde ik in om het even welke bar, op om het even welk tijdstip, tegen welke idioot het maar horen wilde (of deed alsof).

Tussen het einde van de kater en de eerste slok zaten doorgaans drie of vier uur. Dat waren de momenten van de dag dat ik nuchter was en belangrijke dingen gedaan kon krijgen. Ik vlamde, waarna ik weer langzaamaan uit kon doven.

Ik drink al vijf jaar niet meer, maar fantaseer soms nog dat ik op een dinsdagochtend naar de supermarkt loop en behalve melk, haver-mout en bananen ook een Westmalle Dubbel in mijn mandje stop. Eentje maar. Ik reken af, leg thuis de melk in de koelkast, de bananen op de fruitschaal, de zak haver-mout gaat leeg in de doorzichtige voorraadbus, de Westmalle horizontaal in het vriesvak.

Een kwartier lang bestudeer ik de textuur van het pluis uit mijn navel, dan schenk ik 'm uit in een omgespoeld glas. Ik proost op mijn gezondheid, daar ga je jongen, mijn neus raakt het schuim. Even aarzelen, dan de slok, het smaakt bitter, fruitig, hoppig, romig. Zodra

ik slik begint het te ratelen in mijn bovenkamer. Het klinkt als het geluid van de bel bij een spoorwegovergang: *ding-ding-ding-ding-ding!* Ik weet dat dat zo klinkt omdat ik de afgelopen vijf nuchtere jaren niet alleen in mijn fantasie alcohol heb gedronken, maar ook in het echt.

Drie jaar geleden was ik twee jaar nuchter en reisde ik af naar een partycentrum voor een disco. Iedereen moest een onesie aan, ik had een bananenpak. Op de dansvloer ging ik los op '212' van Azealia Banks. Mijn mond was droog, ik reikte naar mijn glas en nam een slok Spa. *Ding-ding-ding-ding-ding!* klonk boven in mijn hoofd, het was iemand anders' glas, ik had per ongeluk gin-tonic gedronken. Snel keek ik om me heen of het was opgemerkt. Toen dat niet het geval bleek, kon ik doen alsof het niet gebeurd was.

Dat is een mij bekende strategie: als ik vroeger met een heimachine in mijn hoofd wakker werd, kon ik tegenover de buitenwereld voorwenden dat ik die kater helemaal niet had. De avond ervoor had ik de lege flesjes in de schuur verstopt, onder stapels oude kranten. Vaak had ik twee lege flesjes op het aanrecht gezet, zodat mijn vrouw zou denken dat dat mijn consumptie was geweest. De andere twaalf waren nergens te bekennen en dus ook niet door mij leeggedronken. Door het bewijs zoek te maken kon ik wat er was gebeurd achteraf aanpassen. Ik kon mijn geschiedenis veranderen.

Ik heb nog twee keer alcohol gedronken, een keer toen ik in Italië een stuk tiramisu at (*ding-ding-ding-ding-ding!*) en nog een keer toen ik een slok mondwater nam, niet wetende dat daar alcohol in zit én dat je het na het spoelen uit moet spugen in plaats van doorslikken. Alle drie de keren was er geen sprake geweest van een terugval, maar van een ongelukje. Mijn mondwater koop ik nu alcoholvrij en slik ik niet meer door, van gevaarlijk gebak blijf ik af

en na het dansen ruik ik eerst aan mijn glas. Ik drink nu ook niet meer per ongeluk.

Ik kan elke minuut van de dag weer gaan drinken, maar doe het niet. Omdat het voelt alsof ik dan terug het donker in ga, en ik weet hoe donker dat donker is. Ik wil niet in dat donker, maar in het licht. In dat licht is de afgelopen vijf jaar alles patsboem binnengekomen, zonder vertraging en zonder filter. Als iemand boos op me is lach ik het niet weg, maar vraag ik waarom. Als ik mijn mobiel in de gracht laat vallen roep ik niet dat al die spullen me toch geen reet interesseren, maar googel ik wat een nieuwe kost. Als ik met iemand zoen voel ik ook echt de nabijheid van de ander, in plaats van dat mijn hand routinematig in een broek verdwijnt om daar te doen wat een hand in een broek nu eenmaal doet.

Alles is zoals het is. Wat ontbreekt is aanwezig: ik mis het, soms veel, soms een beetje, dan weer helemaal niet. Toen ik een tijdje geleden serieuze rugproblemen had, schreef de arts me een kleine hoeveelheid diazepam voor. Ik slikte er een en raakte overmand door kalmte. De wereld was zacht en vloeibaar geworden, ik was weer terug in mijn oude staat van geluk. Soms dook iemand op uit de mist, dan had ik visite.

Toen de strips leeg waren durfde ik geen nieuwe te vragen, maar zag ik op www.deapothekers.com dat ik diazepam, en allerlei andere middeltjes die eindigen op -pam, ook zonder recept kon bestellen. Dertig tabletjes voor 45 euro, mijn cursor heeft een tijdje boven de bestelknop gehangen. Maar ik kocht ze niet. Want die door kalmte overmande man in die zachte en vloeibare wereld, dat ben ik niet. Niet méér. Vroeger leefde ik onder verdoving, nu zonder. Ik voel alles weer en dat is te veel, maar het is beter dan niets.